

VŠETKO,

PRÍBEH
SLOVENSKEJ
VIETNAMKY

KVET
NGUYEN

ČO NÁS SPÁJA

N

N

VŠETKO,
ČO NÁS
SPÁJA

Príbeh slovenskej Vietnamky

Autorka: © Kvet Nguyen, 2024

**Fotografie: © Kvet Nguyen, 2017 – 2021 a archív rodiny
Nguyenovcov**

**Vydal: © N Press, s. r. o., v roku 2024 ako svoju
115. publikáciu**

ISBN 978-80-8230-243-4

Kvet Nguyen
Všetko, čo nás spája

N Press
2024

Často sa pýtam samej seba,
kým by som bola, keby som
sa nenarodila na Slovensku.

Mala by moja rodina v inej krajine tiež ázijské bistro alebo obchod s oblečením? Mali by sme tiež tak málo priateľov? Mala by som lepší vzťah so sestrou? Trápila by som sa rovnako s rasizmom? Bola by som v takom živote v inej krajine výtvarníčkou?

Nikdy sa to nedozviem, pretože som sa na Slovensku narodila. Lenže už pri narodení sa vyskytli problémy s mojou identitou. Pridelili mi totiž nesprávne rodné číslo. Nevieť presne prečo, ale mohlo to byť mojím menom: Hoa Nguyễn Thj. Úradníčka možno videla meno bez prípony „ová“ a zaradila ma automaticky medzi chlapcov.

Svoju inakosť som si uvedomila už veľmi skoro. Ešte som nechodila do školy, keď som sa postavila pred zrkadlo a svojej slovenskej opatrovatelky som sa spýtala: „Anka, prečo nie som biela ako ostatní?“

V skutočnosti som sa pýtala, prečo nie som pekná ako tí, ktorí majú bielu pokožku. Chcela som sa zbaviť svojich „opálených“ rúk, ktoré v lete vždy ako prvé chytili bronz, a zmeniť farbu vlasov. Na blond.

Ja sama som sa síce považovala za takú istú ako moji spolužiaci a spolužiačky, ale zároveň som vedela, že niečo so mnou „nie je v poriadku“. Na ulici si protiidúce deti ťahali oči, aby boli také šikmé ako moje. Boli mi zrkadlom, v ktorom som sa videla taká, akú ma vidia oni. Nebolo to príjemné. Bola som mojim bielym dvojčatám na smiech.

V školskej družine sa deti predo mnou predháňali v tom, ktoré najlepšie napodobní čínštinu či japončinu. Cítila som sa ako vyvrheľ, ako niečo, čo nemá hodnotu. Nemohla som sa dočkať otcovho náručia, keď ma po takom bojovnom dni prišiel vyzdvihnúť.

Pre bielych som teda bola cudzinkou – Vietnamkou, ale aby to bolo ešte zložitejšie, ako cudzinka som sa cítila aj medzi Vietnamcami. Keď sme navštívili dedinu vo Vietname, odkiaľ pochádza moja rodina, cítila som sa tam nepatrične. Pre miestnych som bola príliš biela, výstredne som sa obliekala a správala sa inak než oni.

Môj príbeh je príbehom mnohých dievčat, chlapcov, žien i mužov. V Česku volajú druhú generáciu Vietnamcov „banánové deti“. Zvonka žlté, zvnútra biele. Je to opis, ktorý nás redukuje na farbu pokožky, ale nezabránilo to jeho spopularizovaniu.

Na papieri som síce Slovenka,
ale neustále musím dávať
tomuto faktu zmysel. Aj preto
som napísala túto knižku.

JEDLO

Jedna z najkrajších viet vo vietnamčine znie takto: *Con ăn cơm chưa?* Otázka prechádza z neutrálnej tóniny do vyššej až pýtavej a pripomína láskavý dotyk. Hoci má mnoho citových rovín, neobsahuje priamo slová lásky. Touto otázkou sa jednoducho pýtate, či už daná osoba jedla.

Ústrednou témou vietnamskej kultúry je totiž jedlo. Vietnamská gastronómia je svetovou kuchyňou a polievka phở je preslávená natoľko, že aj mnoho ľudí nevietnamského pôvodu vie, kedy je vývar kvalitný a kedy bol varený len hodinu alebo dokonca z bujónu. Ľudia na celom svete poznajú koreniny či chuť tradičnej vietnamskej omáčky z rýb, ktoré tvoria chuť umami v celej polievke

Jedlo je tým, čo dokáže spojiť *Nevietnamca* s komunitou aj bez spoločného jazyka. Tým jazykom je totiž práve jedlo. Ním vyjadrujeme, že ste vítaní a že sme otvorení konverzácii.

Platilo to aj u nás doma. V lete mama vždy návšteve nakrájala obrovský melón, v zime zasa obložila tanier mandarínkami. A keď sa náhodou stretli v našom rodinnom bistro, návšteva sa už daru vôbec nemohla vyhnúť – jednoducho sme jedlo zabalili na cestu.

Jedlo je dominantou aj v našom malom svete, odkedy si môj otec založil bistro v Nových Zámkoch. Nazval ho jednoducho Ázijské bistro. Okrem veľkého svietiaceho lightboxu s názvom bistra a logom sponzora Coca-Cola nič nenaznačuje, že by šlo o zvláštnu prevádzku.

Rovnako jednoduchý je aj interiér – keramická dlažba, ružovo-oranžové steny pripomínajúce zapadajúce slnko, desať rovnakých stolov so štyrmi stoličkami pozdĺž stien, veľká televízna obrazovka, na ktorej sa striedajú slovenské kanály so správami alebo športom, červené tabuľky s ponukou jedla (ktoré sa počas tých rokov rozrástli) a priestor, ktorý umožňuje pohľad do kuchyne. Za pultom a v kuchyni sa mihajú čiernovlasé postavy, ktoré sú od rána do večera pripravené vám vydať jedlo do piatich minút. Ak si objednáte, budete počuť hlasné jednoslabičné slová, presuniete sa k pokladni, kde zaplatíte. O chvíľu vám útla žena, moja mama, podáva starostlivo zabalený plastový obal alebo tanier s vašou objednávkou.

Ázijské bistro v Nových Zámkoch prvýkrát obslúžilo zákazníka v roku 2008. Tým zákazníkom bol môj bratranec, ktorý u nás pracoval. Vietnamci sú poverčiví a radšej stavia na istotu. Pokiaľ je prvý človek dobrý zákazník, bistro sa bude dariť dlho. Ten bratranec u nás už nepracuje, ale bistro máme otvorené v rovnakých časoch ako kedysi.

Podarilo sa to vďaka otcovej dobráckosti, usilovnosti a nízkym cenám. Naše bistro patrí medzi tie, ktoré sa snažili získať čo najširšiu klientelu. Do jedálneho lístka sme tak zaradili nielen jarné rolky, ale aj vyprážaný syr. Vychádza to zo starého strachu, že to vietnamské „iné“ jedlo nebude chutiť slovenským zákazníkom.

Toto je stratégia, ktorá sa ujala v prvej vlne ázijských bistier. Niektoré sa dokonca nazvali čínskymi reštauráciami predpokladajúc, že Čínu vnímajú Slováci lepšie.

Ázijská kuchyňa dobyla svet, ale ešte pred vietnamskou polievkou phở tu bolo chop suey. Je to jedlo, s ktorým prišli Číňania. Nie je však pôvodné, ako si myslia mnohí návštevníci ázijských bistier aj na Slovensku. Vzniklo v Kanade. Číňania začali vo veľkých počtoch prichádzať do Ameriky v 19. storočí na vrchole zlatej horúčky na stavby železníc. Keď zarobili prvé peniaze a splatili dlhy, začali podnikať, mnohí tak, že si otvorili reštauráciu.

Čínsko-kanadská novinárka Ann Hui vo svojej reportáži *Národ chop suey*¹ opisuje biznisovú taktiku Číňanov. Ling Lee² – patriac do prvej generácie čínskych prisťahovalcov, ktorí si otvorili reštauráciu v Kanade – vedel, že musí zvíťaziť nad západnými chuťami. Zameral sa teda na príchute, o ktorých si myslel, že by ich zaujali. Tak sa zrodilo „chop suey“, čo voľne preložené znamená „najrôznejšie kúsky“, teda to, čo je práve poruke. V tomto prípade sú najrôznejšie kúsky nezameniteľným symbolom migrantskej skúsenosti.

Nie je to ojedinelý príbeh, keď sa cudzokrajné jedlo stalo svetovým tým, že sa prispôbilo miestnym chuťam. Talianski emigranti takto prispôbili svoju kuchyňu Američanom a vznikli špagety s mletým mäsom; z japonského suši sa vyvinuli kalifornské rolky, dnes severoamerická klasika.

Keď som tú reportáž čítala, behali mi po chrbte zimomriavky. Čítala som totiž príbeh svojich rodičov.

Štruktúra nášho Ázijského bistra si zakladá na rodinných hodnotách, a to doslova: hlavou celého podniku je môj otec a zamestnáva ľudí, ktorí sú aspoň kvapkou krvi našimi príbuznými. Pandemický rok 2020 bol pre nich rovnako prevratný ako pre mnohé ďalšie rodiny. Jeden z našich kuchárov – bratrancov si dokonca založil vlastné bistro v rovnakom meste.

Pravidlo jednej krvi sa tak muselo upraviť a zrazu sme spoznali ľudí, ktorí nám síce boli podobní, ale neboli naši príbuzní. Dovtedy sme sa spoliehali na náš bohatý rodokmeň a do rodinného podniku zamestnávali len ľudí z otcovej alebo matkovej strany – naši sa nazdávali, že sa tak vyhnú konfliktom a krádežiam. Netušili sme, že sa podmienky príchodu cudzincov na Slovensko tak skomplikujú, a preto sme neskôr museli hľadať budúcich zamestnancov medzi nevlastnými. Aj tak sa

¹ HUI, Ann (2016): *Chop Suey Nation*. theglobeandmail.com [online]. 2016-06-21. Dostupné na: <https://www.theglobeandmail.com/life/food-and-wine/chop-suey-nation/article30539419> [cit. 2023-08-07]

² Ling Leeho reštaurácia v Ontariu s názvom Port Arthur Curling Club stále funguje – v jeho dedičstve pokračujú potomkovia.

však ukázalo, že je čoraz ťažšie nájsť ľudí ochotných pracovať v reštauráciách.

Inzerát sme napísali s kamarátkou Quynh Anh po tom, ako mi mama vychrlila do telefónu svoje sťažnosti: „Už sme skrátili otváracie hodiny, nestačia nám dvaja kuchári, hoci sme im rozdelili plat chýbajúcej posily, otec rýchlo zabúda na objednávky a ja nestíham robiť za pokladňou a na výdaji zároveň.“

Práve v tom čase som bola pomáhať ako dobrovoľníčka na hraniciach s Ukrajinou, ktorá bola napadnutá Ruskom, ležala som na zemi v Bežovciach na požičanej karimatke a cítila som sa ako naničhodná dcéra.

Náš inzerát sa na facebookovej skupine združujúcej Vietnamcov neuchytil. Mnohí Vietnamci sa totiž vracajú buď domov, alebo idú ďalej na západ. Nabrala som odvahu a spýtala sa otca, či by nebolo vhodné zvážiť prijatie slovenských zamestnancov. Nemusia byť v kuchyni, ale aspoň by pomohli s umývaním riadov.

„Západniari túto prácu nezvládnu,“ povedal otec a mama ticho súhlasila. Zablikala mi v hlave kontrolka, ktorá sa objaví vždy, keď počujem názor založený na predsudkoch. Oni však vychádzali zo svojich vlastných skúseností, a tak som radšej ostala ticho.

